

ХРОНІКА НАУКОВОГО ЖИТТЯ

О.А.Іваненко (Київ)

ДО 80-РІЧЧЯ ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА М.М.ВАРВАРЦЕВА

Виповнилося 80 років Миколі Миколайовичу Варварцеву – докторові історичних наук, професорові, фундаторові української італістики, фахівцеві з всесвітньої історії та історіографії країн Західної Європи й Америки, заслуженому діячеві науки і техніки України (2004 р.), авторові понад 300 наукових праць.

Народився М.М.Варварцев 25 вересня 1929 р. у Києві в родині військового авіатора. Дитячі та перші шкільні роки Миколи пройшли у місцях служби батька – в Україні, Сибіру, Приураллі, Північному Кавказі, Закавказзі й збіглися з перебігом Другої світової війни, події якої назавжди закарбувалися у його пам'яті.

Працюючи після закінчення Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка журналістом, М.М.Варварцев став літописцем подій, що з роками відсувалися в далечині історії. Матеріали Миколи Миколайовича, присвячені обороні та визволенню столиці України, регулярно друкувалися на шпальтах газети «Вечірній Київ», де він працював.

Зрештою, професійні інтереси до минулого взяли гору й 1968 р. М.М.Варварцев перейшов на роботу до Інституту історії АН УРСР, на посаду молодшого наукового співробітника відділу зарубіжної історіографії. 1972 р. Микола Миколайович захистив кандидатську дисертацію на тему «Українська емігрантська преса, 1950–1970-ті рр.», 1981 р. здобув науковий ступінь доктора історичних наук, захистивши дисертацію «Зарубіжні центри українознавства у післявоєнний період». Нині М.М.Варварцев працює головним науковим співробітником у відділі всесвітньої історії та міжнародних відносин Інституту історії України НАНУ, є членом спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій при Інституті української археографії й джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАНУ, виконує обов'язки члена редколегії міжвідомчого збірника праць «Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки», відповідального редактора енциклопедичного словника-довідника «Україна в міжнародних відносинах» та індивідуальних монографій колег-істориків.

У 1980-х рр. Микола Миколайович Варварцев започаткував новий напрям історичної науки – дослідження українсько-італійських відносин. Важливість його підкреслив із нагоди видання у 1986 р. монографії вченого про ці зв'язки провідний італійський фахівець із проблем східноєвропейської історії, професор Римського університету Ла-Сапієнца А.Тамборра, який у своїй рецензії в журналі «Europa orientalis» («Східна Європа» (Рим), 1991, №1) зазначив: «Цінність розвідки, виконаної Миколою Варварцевим у Києві, дає підстави вважати її центральним відправним пунктом для ретельних і поглиблених студій у Росії, Україні й у нас».

Важливим результатом багаторічних студійовань Миколою Миколайовичем взаємовідносин романського та слов'янського світів стала його монографічна праця «Італійці в Україні (XIX ст.). Біографічний словник діячів культури» (К., 1994), що містить понад 500 статей, присвячених італійським науковцям, письменникам, співакам, педагогам, які пов'язали своє життя з Україною. Велика вибірка з даної книги перевидана в італійському перекладі професора славістики Болонського університету П.Каццола під назвою «П'ємонтці в Україні: з історичного словника М.М.Варварцева» (у туринському журналі «Studi Piemontesi» («П'ємонтські студії»), 1996, №2).

2000 р. побачила світ монографія Миколи Миколайовича «Україна й Італія у наукових, освітніх та літературних взаєминах (друга половина XIX – початок XX ст.)», де висвітлено основні напрями і форми співробітництва між освітянами, ученими, митцями, діячами національного відродження. Опублікована того ж року його нова студія – «Італійці в культурному просторі України (кінець XVIII – 20-ті рр. XX ст.)» – була удостоєна міжнародної презентації у рамках Днів італійської культури, проведених міністерствами закордонних справ Італії, культури та мистецтв України, а також Італійською національною радою досліджень (Київ, травень 2001 р.). Уряд Італії надав М.М.Варварцеву тримісячну стипендію для подальших студій в архівах цієї країни.

Важливим етапом розвитку вітчизняної італістики стала основана на цінних джерельних матеріалах зарубіжних та українських архівів наступна праця М.М.Варварцева – «Джузеппе Мадзіні, мадзінізм і Україна» (Київ, 2005 р.), де вперше досліджено зв'язки між італійським та українським національними рухами у контексті діяльності видатного мислителя, ідеолога і діяча Рисорджименто Джузеппе Мадзіні. Праця викликала широкий резонанс в Україні й за кордоном. 29 травня 2006 р. за сприяння Інституту культури МЗС Італії та Інституту історії України НАНУ відбулася її міжнародна презентація. Одне з найстаріших славістичних періодичних видань – римський журнал «Slavia» (2007, №2), оцінюючи монографію як «цілком нове явище в історико-політичній культурі України», водночас відзначив, що вона «перегукється з актуальними проблемами в Україні й це, зрозуміло, забезпечує їй успіх».

Дослідження Миколи Миколайовича регулярно публікуються в Італії. Серед них особливе місце посідає розвідка, в якій уперше в історіографії досліджено проблему взаємовпливів національних

рухів Італії та України – «La diffusione del pensiero mazziniano in Ucraina nell'Ottocento» («Поширення ідей мадзінізму в Україні XIX ст.» (Піза, 1996 р.). За програмою та за сприяння італійського національного комітету з відзначення 200-річчя від дня народження Дж.Гарібальді учений підготував й опублікував в Італії разом із проф. Р.Різаліті спільну італомовну працю, що вийшла під грифами Інституту історії України НАНУ та Флорентійського університету та присвячувалася діяльності українського волонтера гарібальдійської армії – «Лев Ілліч Мечников. Записки гарібальдійця. Експедиція Тисячі» (2008 р.). Він також є автором статей у таких провідних фахових журналах Італії, як «Історичний огляд Рисорджименто» (Рим), «П'ємонтські студії» (Турин), «Дантівські сторінки» (Рим), «Релігія й суспільство» (Флоренція) та ін.

Український учений виступає також консультантом зарубіжних колег, про що вони з вдячністю зазначають у передмовях до своїх видань: професор Ф.Гуїда – у книзі «Мікеланджело Пінто – літератор і римський патріот між Італією та Росією» (Рим, 1998 р.), професор М.Клименті – у монографії «Іноземні скарби й бідність у царській Росії» (Козенца, 2000 р.) та ін. Завдяки зв'язкам М.М.Варварцева з істориком музичного мистецтва В.Бертаццоні у виданій у Мантуї протягом 1998–2006 рр. серії біографічних монографій (4 книги) було опубліковано документальні матеріали про діяльність італійських митців в Україні.

Внесок Миколи Миколайовича у розширення наукових зв'язків України із зарубіжними країнами знайшов міжнародне визнання. 2 червня 2002 р. декретом президента Італійської Республіки К.Чампі і за поданням прем'єр-міністра С.Берлусконі вченого відзначено державною нагородою Італії – орденом «За заслуги перед Італійською Республікою», котрий було вручено послом Італії в Україні 26 березня 2003 р. У зв'язку з цим рішенням посол України в Італії в офіційному листі від 2 квітня 2003 р., надісланому з Рима до НАНУ на ім'я М.М.Варварцева, відзначив, що ця нагорода «є визнанням Вашого особистого значного внеску у розвиток культурного й наукового співробітництва між Україною та Італією. ... Ваші зусилля приносять велику користь українсько-італійським відносинам, а відтак – нашій державі та її народу».

Сьогодні Микола Миколайович Варварцев сповнений новаторських ідей і далекоюсяжних наукових планів, випромінює бадьорість і творчу наснагу. Тож побажаємо вченому подальших здобутків на ниві історичної науки!

О.Д.Бойко (Київ)

ДО 60-РІЧЧЯ ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА В.Ф.ВЕРСТЮКА

Доктор історичних наук, професор Владислав Федорович Верстюк, якому 3 серпня 2009 р. виповнилося 60 років, займає провідне місце серед сучасних дослідників історії Української революції 1917–1921 рр. Він народився у смт Гостомель Ірпінської міськради Київської області в родині педагогів. Його батько Федір Степанович був директором Гостомельської школи. Мати Марія Олександрівна викладала українську мову та літературу. Від них майбутній історик успадкував любов до рідного краю, інтерес до минулого України, потяг до пізнання нового. У батьків була велика бібліотека, упродовж багатьох років вони передплачували журнали «Вітчизна», «Всесвіт», «Новий мир», «Нева», «Юность», «Химия и жизнь», «Наука и жизнь». Читання та обговорення книг і журналів було у сім'ї повсякденною нормою, як і громадська робота, спорт. Усе це стало основою формування молодого особистості, становлення характеру працьовитої й цілеспрямованої людини.

Шлях Владислава до історичної науки не був наперед визначеним. Захоплення фізикою та математикою, яке домінувало, привело до Київського технікуму радіоелектроніки, який він успішно закінчив у 1968 р. Відкривалися гарні перспективи на вступ до природничих факультетів Київського університету чи політехнічного інституту.

1960-ті рр. були періодом масового захоплення фундаментальними науками, віри у науково-технічний прогрес, ейфорії від досягнень космонавтики та фізики елементарних часток. Однак це був і час шістдесятників, короткої хрущовської «відлиги», коли на стовбурі нації, ушент обрубаному сталінськими репресіями, почали з'являтися перші бруньки й пагони нової української генерації. Народ прагнув самоусвідомлення та намагався поновити національну історичну пам'ять. Саме ці обставини остаточно сформували в юнака стійке прагнення вивчати історію України.

Після служби в армії у 1970 р. Владислав вступив на історичний факультет Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка. Саме у стінах alma mater він пережив захоплення княжою добою, козащиною, але на старших курсах раз і назавжди визначився з напрямком своїх наукових зацікавлень, обравши історію України XX ст. Закінчивши університет (1975 р.), В.Ф.Верстюк короткий час працював учителем історії у середній школі. Того ж року був зарахований до аспірантури Інституту історії АН УРСР та відтоді пов'язав своє життя з академічною наукою.

У відділі історії Великої Жовтневої соціалістичної революції й громадянської війни інституту було зібрано кращих фахівців із цього періоду. Безумовний вплив на формування творчих і світоглядних принципів молодого вченого справили його науковий керівник, академік АН УРСР М.І.Супруненко, академік АН УРСР Ю.Ю.Кондуфор, доктори історичних наук М.А.Рубач,